

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Isabella Hammad
THE PARISIAN

Copyright © Isabella Hammad 2019

Translation Copyright © 2020 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03377-9

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Parižanin

IZABELA HAMAD

Prevela Jovana Palavestra

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2020.

Za baka Gadu

لِكُلِّ التَّفَاصِيلِ

LIKOVİ

Porodica Kamal

Hadži Tahir Kamal, trgovac tekstilom

Aziza Kamal, Hadži Tahirova prva žena, preminula

Midhat Kamal, sin Hadži Tahira i Azize

Um Tahir (Mahdija) Kamal, Hadži Tahirova majka, Midhatova baka

Lejla, Hadži Tahirova druga žena

Musbah Kamal, Hadži Tahirov i Lejlin sin

Nadim, Inšira, Dunja, Našat, ostala Lejlina i Hadži Tahirova deca

Abu Džemil Kamal, Hadži Tahirov rođak, trgovac ćilimima

Um Džemil Kamal, žena Abu Džemila

Džemil Kamal, sin Abu Džemila i Um Džemil, Midhatov rođak

Vasfi Kamal, Midhatov rođak

Tahsin Kamal, Midhatov rođak

Molineovi

Frederik Moline, sociolog i antropolog na Univerzitetu u Monpeljeu

Arijana Moline, devojčko *Pasan*, Frederikova žena, preminula

Žanet Moline, ćerka Frederika i Arijane

Marijan Moline, Frederikova bratanica, Zavjeova sestra

Zavje Moline, Frederikov bratanac, Marijanin brat

Pol Riše, Marijanin verenik

Ostali likovi iz Francuske

Silven Lekler, prijatelj Molineovih, vinar

Loran Tupen, student medicine

Samuel Kogolati, student medicine

Patris Nolen, profesor medicine u penziji

Karol i Marija Tereza, ćerke Patrisa Nolena

Žoržina, služavka Molineovih

Izabela Hamad

Lik Dimon, vinar

Madam Kroto, dama iz visokog društva

Faruk el Azme, profesor arapskog jezika u Parizu, poreklom iz Damaska

Basim Džerbavi, *Radža Abdurhaman*, *Jusuf Mansur*, *Omar i ostali*, Farukovi prijatelji iz Pariza

Porodica Hamad

Hadži Hasan Hamad, Nimrov rođak, zemljoposjednik, član Partije za decentralizaciju

Naziha Hamad, Hadži Hasanova žena

Jaser Hamad, najstariji Nazihin i Hadži Hasanov sin

Hadži Nimr Hamad, Hasanov rođak, sudija šerijatskog suda i učenjak, gradonačelnik Nablusa 1918.

Vidad Hamad, žena Hadži Nimra

Fatima Hamad, najstarija ćerka Vidad i Hadži Nimra

Nuzha Hamad, druga ćerka Vidad i Hadži Nimra

Burhan Hamad, najmlađi sin Vidad i Hadži Nimra

Hadži Taufik Hamad, Hadži Hasanov i Hadži Nimrov stric

Porodica Murad

Hani Murad, diplomac pravnog fakulteta u Parizu

Basil Murad, dalji rod Hanija, Munirov brat

Munir Murad, dalji rod Hanija, Basilov brat

Fuad Murad, Hanijev stric iz Dženina, član Partije za decentralizaciju

Sahar Murad, Fuadova ćerka

Um Sahar Murad, Fuadova žena

Ostali likovi iz Nablusa

Hišam, Hadži Tahirov prodavac

Butrus, krojač u radnji Kamalovih

Um Mahmud, služavka Kamalovih

Adil Džauhari, mladić, bivši Midhatov drug iz škole

Abu Omar Džauhari, Adilov stric, gradonačelnik 1919.

Kais Karak, mladić

Hadži Abdulah Atvan, vlasnik fabrike sapuna

Madam Atvan, žena na čelu porodice Atvan

Eli Kahin, samarićanski krojač

Abu Selama, samarićanski visoki sveštenik

Otac Antoan, francuski sveštenik dominikanac i učenjak

Sestra Luiz, *sestra Sara*, *sestra Marijan i ostale*, članice Reda sestara Svetog Josifa, u Nablusu poznate kao „Ajbalske sestre“

Ajman Saba, siromašni seljak hrišćanin

Hala Saba, Ajmanova ćerka

PRVI DEO

Na brodu za Marselj nalazio se još jedan Arapin. Zvao se Faruk el Azme i Midhatu je prišao za doručkom dan nakon što su napustili luku u Aleksandriji, noseći tanjir sa parčićima tosta u jednoj, a tespih* boje ćilibara u drugoj ruci. Seo je, povukavši manžetne košulje, i bez ikakvog uvoda počeo da opisuje kako se vraća iz Damaska da bi nastavio da kao profesor predaje na jezičkoj katedri na Sorboni. Napustio je Pariz kada je izbio rat, ali nakon Čuda na Marni** bio je rešen da se vrati. Imao je sive oči i blago kockastu glavu.

„Bariz.“ Uzdahnuo je. „Moj život je tu.“

Mladom Midhatu Kamalu ova izjava govorila je dosta toga. U njegovoj glavi skupina lampi bacala je svetlost pravo na plesnu dvoranu prepunu žena. Poblize je pogledao Farukovu odeću. Nosio je bledoplavo trodelno odelo i kravatu boje indiga sa srebrnom iglom u obliku ptice. Štap od tamnog nefarbanog drveta bio mu je naslonjen na sto.

„Nameravam da studiram medicinu“, rekao je Midhat. „Na Univerzitetu u Monpeljeu.“

„Bravo“, rekao je Faruk.

Midhat se smešio dok je posezao ka ibriku sa kafom. Mišići za koje nije bio svestan da su mu napeti počeli su da se opuštaju.

„Prvi put posećujete Francusku“, rekao je Faruk.

Midhat nije rekao ništa, složivši se.

Prošlo je pet dana otkad se pozdravio sa bakom u Nablusu, odakle je na mazgi doputovao do Tulkarema, gde je seo na voz iz Haife ka istočnoj Kantari, pa preseo na onaj za Kairo. Nakon nekoliko dana provedenih u očevoj kući, ukrcao se na brod u Aleksandriji. Navikao se na beskonačni pojas vode, isprekidan belom penom koja bi u podne odavala srebrnast odsjaj. Ručak je bio u jedan, čaj u četiri,

* Brojanica (Prim. prev.)

** Bitka u Prvom svetskom ratu vođena od 6. do 12. septembra 1914. godine na reci Marni, istočno od Pariza. Francuzi su tada uprkos lošim izgledima uspeali da zaustave nemačko napredovanje ka Parizu tako što su, koristeći 600 taksi vozila marke *reno*, iz prestonice na front prebacili 6.000 vojnika. (Prim. prev.)

večera u pola osam, a isprva je sedeo sam i posmatrao Evropljane kako jedu služeći se nožem. Stekao je naviku da u prepunoj prostoriji pogledom traži riđu kosu kapetana, Francuza po imenu Goren, a nakon večere bi ga posmatrao kako ulazi i izlazi sa brodskog mosta odakle je nadgledao kormilarnicu.

Prethodnog dana počeo je da oseća usamljenost. Desilo se to odjednom. Dok je sedeo pored krme, čekajući kapetana, postao je svestan leđa naslonjenih na klupu, a taj osećaj bio je bizarno bolan. Bio je svestan nogu koje mu kreću iz karlice. Nos, obično nevidljiv, porastao je dvostruko veći i ulazio mu u vidno polje. Obrisi tela pritiskao ga je poput teškog, bolnog obličja, a srce mu je veoma brzo zakucalo. Pretpostavljao je da će taj osećaj proći. Ali nije, i te večeri su obični razgovori sa kormilarnom, kelnerskim osobljem i drugim putnicima nekako postali nategnuti i ostavljali ga bez daha. Mora da im je jasno, pomislio je, koliko ga koža boli. U toku noći, u mraku je kompulsivno pritiskao krunicu džepnog sata, podižući poklopac kako bi otkrio bleđi brojčanik. Otkucavanje ga je uspavalo. A onda se po drugi put probudio i, nastavivši u toku noći da proverava koliko je sati, u tim kazaljicama koje su se trzale počeo da vidi tragove nečega čudovišnog.

Zato se, uz snažno olakšanje i osetivši da mu je oštar obris donekle smekšao, nasmešio svom novom prijatelju.

„Šta mislite, kakva će biti?“, pitao je Faruk.

„Šta, Francuska?“

„Pre nego što sam došao, prvi put, imao sam mnoge predstave u glavi. Za neke se ispostavilo da su prilično tačne, na kraju. Druge su bile...“ Stisnuo je usne i nasmešio se, rugajući se sam sebi. „Iz nekog razloga gajio sam zamisao o perikama. Znaite već, lažnoj kosi. Nisam siguran odakle mi to, moguće je da sam video neki stari crtež.“

Midhat je ispustio zvuk kao da razmišlja i kroz prozor pogledao ka moru.

Srednja škola u koju je išao u Konstantinopolju bila je organizovana po ugledu na francuske liceje. Sve udžbenike uvozili su iz Francuske, kao i polovinu nastavnika, pa čak i veći deo nameštaja. Midhat i njegovi drugovi iz razreda sedeli su na drvenim stolicama sa sedištem od pruća i čitali *la poésie épique en Grèce*, pamtili imena elemenata na mešavini francuskog i latinskog, a tek kada bi se oglasilo zvono, na hodnicima bi prelazili na turski, arapski i jermenski. Kada bi im bili predstavljeni na francuskom, određeni pojmovi pripadali su francuskom, tako da je, na primer, Midhat imena unutrašnjih organa znao kao *le poumon*, i *le coeur*, i *le cerveau*, i *l'encéphale*, a apstraktne filozofske pojmove znao je po francuskim imenima *l'altruisme*, *la condition humaine*. A ipak, iako je pet godina bio uronjen u mnogo toga vezanog za Francusku, mučio se da zamisli prizor Francuske drugačiji od nameštaja u učionicama, na čijim prozorima se videlo vrelo tursko nebo, a sa mora čuli povici na arapskom. Čak i u tom trenutku, dok je posmatrao sa broda, Provansu su skrivali magla i nevidljiva zaobljenja kopna. Ponovo je pogledao Faruka.

„Nisam u stanju da je zamislim.“

Čekao je da ga Faruk prezre. Ali Faruk je samo slegnuo ramenima i spustio pogled na sto.

„Jeste li ikada bili u Monpeljeu?“, upitao je Midhat.

„Ne, samo u Parizu. Naravno, taj univerzitet poznat je po medicini. Nije li Rable studirao na njemu?“

„Ah, čuli ste za Rablea?“

Faruk se nasmejao. „Uzmite malo marmelade pre nego što sve sam pojedem.“

Faruk se nakon doručka vratio u svoju kabinu, a Midhat se stepenicama popeo do palube i seo pored krme. Zurio je ka moru, osluškiavao i delimično razumeo grupicu evropskih zvaničnika – Holandane, Francuze, Engleze – kako viču sa klupe pored njegove, prvo o tehnologiji broda, a potom o nemačkom napredovanju ka Parizu.

Daske su škripale pod Midhatovim stopalima: neko dete trčkaralo je po palubi. Nešto dalje, dve mlade žene upoređivale su razglednice dok je vetar drmusao rese njihovog suncobrana. Bile su to iste one devojke koje su na večeri prethodne noći svoje divne frizure nosile poput šešira, natapiravši, zakovrdžavši i ukrasivši ih draguljima koji su se sijali pod lusterima. Najzad su se otvorila vrata brodskog mosta iz kojih je izašao riđokosi kapetan Goren, pucnuvši prstima. Zvaničnik u uniformi skočio je sa klupe kako bi mu se obratio, a dok su se Gorenove usne pomerale – Midhat zbog vetra sa njih nije čuo ništa – bore na njegovom licu su se produbljiivale. Prekrio je cigaretu šakama, zapalio šibicu, a zapaljen kraj štitiio dlanom od vetra. Drugi čovek je otišao i Goren je neko vreme pušio nad ogradom. Kovrdže su mu letele na vetru; delovalo je da jedva da su povezane sa njegovom glavom. Prstom je odbacio opušak ka moru i sišao pod palubu.

Midhat je rešio da ga prati. Prošao je pored Evropljana koji su vikali taman kad je Goren nestao ispod otvora, te se stuštiio metalnim stepenicama za njim. Prva vrata u hodniku vodila su ka salonu koji je bio pun naroda. U uglu je svirao gramofon. Tražio je Gorena a susreo pogled Faruka koji je sedeo sa stolom na kom se nalazila gomila knjiga.

„Drago mi je što ste ovde“, rekao je Faruk. Presvukao se i sada je nosio tamno odelo i žutu kravatu sa zelenim heksagonima. „Nabavio sam vam ove knjige. To je jedino što imam kod sebe. Neke pesme... pa opet pesme, ova je zapravo prilično dobra... i *Les Trois Mousquetaires*. Obavezna lektira za sve mladiće koji prvi put putuju u Francusku.“

„Veoma sam vam zahvalan.“

„Uzeću nam nešto za piće, pa ćemo onda vežbati francuski. Viski?“

Midhat je klimnuo. Seo je, a kako bi prikrio nervozu, posegao je ka *Tri musketara*. Otvorio je stranicu piščevog predgovora:

Dok sam u Nacionalnoj biblioteci Francuske istraživao za svoju knjigu „Istorija Luja XIV“, slučajno sam naišao na „Memoare gospodina D'Artanjana“, u štampanom obliku – što je bio slučaj sa većinom dela iz tog perioda u kom su autori

Dve čase pune tečnosti koja se tresla skliznule su preko uglačanog stola.

„*Santé*. A sada ću vam ispričati ponešto. Jeste li spremni?“ Faruk se naslonio na klupu i izvukao tespah iz džepa dok je posezao ka piću. „Pre svega, o francuskim ženama. E sada, ovo je neobično, ali prema njima se ponašaju kao prema kraljicama. Uvek prve ulaze u prostoriju. Upamtite to. Očekujte da će vam ponešto izazvati neprijatnost. Pokušajte da budete širokih shvatanja. Ostanite verni svojim korenima, što bismo na francuskom rekli *rester fidèle à vos racines, fhimet alay*. Znaite, imam mnogo prijatelja Francuza. I Španaca. Španci su više nalik Arapima – Francuzi su nešto drugo. Uglavnom su hrišćani, tako da ih posmatrajte kao vaše prijatelje hrišćane iz Nablusa. Pretpostavljam da ste upoznali, ili makar viđali francuske hodočasnike u Palestini. Ima li misionara u Nablusu?“

„Da. Ali sam isto tako išao u školu u Konstantinopolju. Poznajem mnogo hrišćana.“

Faruk ga nije slušao. „Pa, valjalo bi znati da se misionari uvek razlikuju od građana jedne države. Pre svega, u Francuskoj je religija manje snažna. Zato pokušajte da se ne šokirate time što se oni ljube, piju alkohol, i slično.“

Midhat se nasmejavao i Faruk ga je iznenađeno pogledao. Odmah osetivši želju da dokaže kako se neće šokirati, Midhat je ispio gutljaj iz druge čaše. Bilo je to kao da je popio parfem; osetio ga je u nosu. Probao je jednom viski kada mu je bilo šesnaest, iz prokrijumčarene boce u školskoj spavaonici. Međutim, samo je ovlažio jezik, dok su vlasnik boce i njegov saučesnik slistili flašu, a kada im ga je sledećeg jutra učitelj namirisao u dah, izbičevali su ih i zabranili im da pohađaju časove tri dana.

„Mnogo toga će vam se svideti. Način razmišljanja, način života, veoma je ugladen. U tom pogledu osećam nekakvu bliskost između Damaska i Pariza.“

„I Nablusa“, rekao je Midhat.

„Da, Nablus je baš fin.“ Faruk je ispio gutljaj i uzdahnio. „Gde ćete živeti u Monpeljeu?“

„U kući doktora Molinea. Profesora.“

„Profesora! Ah, da. To će vam se dopasti.“

Midhatu nije smetalo što mu je rečeno šta će mu se dopasti. Shvatio je to kao znak srodnosti. Želeo je da se složi sa svime što bi Faruk rekao.

Ostala četiri dana putovanja proveo je čitajući Farukove knjige na gornjoj palubi. Odnosno, makar ih je držao otvorene na krilu dok je posmatrao more i povremeno izgovarao rečenice na francuskom sa neke stranice koju bi pritisnuo

zbog vetra. Iznova opuštene, misli bi mu prešle u sanjarenje. Naročito se prepuštao trima scenarijima. U prvom se radilo o Parižanki tanušnog vrata koja se izgubila u Jerusalimu, a on je na savršenom francuskom uputio ka Hramskoj gori. Neki prolaznik, neretko viđeniji čovek iz Nablusa, izvestio bi o tom događaju, te bi tako Midhat postao poznat kao čovek izuzetne ljubaznosti i jezičkog dara. U drugoj fantaziji pevao je da'lonu* – *ya tayrin taayir fis-sama' al-aali; sallim al-hilu al-azizal-ghali* – koja bi izazivala strahopoštovanje, pa i suze u onima koji bi prošli ispod njegovog prozora i čuli ga kako žali zbog daljine između sebe i zamišljene ljubve. U trećoj fantaziji spasavao bi drugog putnika od pada u vodu, tako što bi ga uhvatio oko pojasa sa gracioznošću plesača. Posmatrači bi aplaudirali.

Te fantazije su ga jačale. Povećavale su njegov osećaj sklada sa okruženjem i davale mu samopouzdanje kada bi kročio u neku prostoriju. Uzimao je dozu u tačno određenim razmacima, poput kapi leka, a nakon nekoliko minuta sanjarenja, budio bi se obnovljen i osvežen. Stoga je manje-više uspeo da ublaži čvrste obrise svog tela – koje bi ga ipak povremeno mučile, vatreno ga stežući.

Na marseljskom pristaništu Faruk se rukovao sa Midhatom, držeći mu ruku malo duže. „Srećno vam bilo. I budite hrabri. Kada nastupe praznici, morate me posestiti u Sen Žermenu.“

Voz za Monpelje krenuo je sat vremena nakon toga. Noć je pala nad krajolikom koji je prilično podsećao na Palestinu: slična kamenita brda, sasušene biljke. Midhat je spavao naslonjen na staklo koje je glasno podrhtavalo, a ujutru je pospano teškom mukom završio još dva poglavlja *Tri musketara* dok su brda ocrtavala talasastu liniju na horizontu, a kapi kiše se zaplele i drhtale spuštajući se po prozorima. Ponovo je zaspao nakon ručka, a kada se na razglasu čulo „Monpelje!“ bilo je petnaest do pet: ustao je i pratio ostale putnike, stupivši na peron, izmoren i željan da se opere.

Prednji deo stanice u Monpeljeu podsećao je na hram. Midhat je vukao prtljag između stubova i posmatrao prilike i automobile kako prelaze preko trga ispred njega. Nije imao predstavu kako doktor Moline izgleda. U pismima sa Univerziteta nije bilo opisa, stoga je to mogao biti bilo koji muškarac koji hoda u blizini. Onaj mršavi čovek sa dugačkom košuljom, gleda li to on Midhata sa zanimanjem? Ili onaj postariji gospodin; sa tim naočarima zaista deluje kao univerzitetski profesor. Međutim, u trenutku kada je njegov pravi domaćin trebalo da se okrene ka njemu, oba kandidata nastavila su da hodaju. Čovek pored biletarnice sigurno je zurio u njega, ali prenaplašeno, te je Midhat izbegavao njegov pogled.

* Vrsta tradicionalne palestinske pesme. (Prim. prev.)

Svetina ispred stanice se raščistila, a čovek koji je palio fenjere nosio je merdevine između šipki. Grupa medicinskih sestara prešla je do predvorja zgrade preko puta i protresla kišobrane. Zapaljeni kraj cigare dvostruko je zasvetleo u barici, iščeznuo, a neko je prošao blizu Midhatove desne strane. Imao je velike plave brkove. Bio je premlad da bi bio doktor, to je sigurno – a kad je prišao bliže, Midhat je video da čovekov izraz lica nije ljubazan, a da njegove oči, okružene plavim trepavicama, nisu na Midhatovom licu, nego na njegovom fesu. Šešir tog čoveka bio je plitak i kružnog oblika. Pogleda uperenog u Midhata, stavio je prst na obod. Midhat je prepoznao francuski gest poštovanja, na putu ka gestu podizanja šešira, kojim pokazujete da ispod ništa ne krijete. Ali nije mogao da se otme utisku kako taj plavi čovek ukazuje na to da Midhatov šešir nema obod. Namrštio se i čovek je zamakao niz sporednu ulicu.

„Mesje Kamal?“

Na kraju otvorenog dvorišta, jedna mlada žena podigla je ruku. Ispod kape, kratke kovrdže smeđe kose grlile su joj uši. Dijagonalan usek preko krila pomerao joj se sa strane na stranu dok mu se približavala.

Oklevao je. „*Bonjour. Je m'appelle Midhat Kamal.*“

Žena se nasmejala, a ispod očiju pojavile su joj se borice. „*Et je m'appelle Jeanette Molineu.*“

Žanet Moline pružila je bledu ruku kvrgavih prstiju. Midhat ih je obuhvatio svojim; bili su prilično hladni. Bilo mu je neobično što je žena došla po njega, ali pomislio je na ono što je Faruk rekao o Francuskinjama i pratio je Žanet do zelenog automobila parkiranog u dvorištu.

„Nadam se da niste dugo čekali“, rekla je, otvorivši vrata i skliznuvši se na zadnje sedište. „Kako ste putovali?“

„Bilo je... mnogo dana.“

Šofer je vozio brzo i motor im je prigušio glasove. Midhat je kroz prozor posmatrao kako se grad izdiže i tone u uličice, sa mnoštvom kišobrana i kaputa koji bi rasli i smanjivali se na trotoaru. Skrenuli su u usku ulicu sa zgradama od crnih balkona i krovova od terakote. Automobil je usporio.

„Ovaj grad“, rekao je Midhat, „sličan je Nablusu. Dve planine, kamene zgrade, uske ulice. Ali veći je, i kamen je žući.“

„Vi ste iz Nablusa?“

„Da. A vi ste rođeni ovde.“

„Ne“, rekla je Žanet tiho, sa osmehom u glasu. „Odrasla sam u Parizu. Otac i ja smo se ovde doselili pre otprilike četiri godine, kada je počeo da radi na Univerzitetu. A ovde sam završila *baccalauréat**.“

„Vaš otac je doktor Moline?“

* Matura. (Prim. prev.)

„Naravno.“

„Ah! A muž?“

„Nisam udata. Pison, da li biste nas provezli kroz centar? Ovo je Ulica de la Lože, glavna trgovačka ulica. A na kraju se nalazi Trg komedije. Monpelje je mali grad, neće vam trebati mnogo da ga upoznate. Bojim se da je sad malo mračno da biste ga videli.“

Midhat je bacio pogled na lice Žanet Moline. Zbog senki koje su padale između uličnih svetiljki, oči su joj delovale crne i krupne, poput mrlja na njenoj bleđoj koži, podebljavajući joj tanku gornju usnu. Senke su se okretale dok su se pomerale, a svaki put kad bi se našli na punoj svetlosti lampe, stvorio bi se obrnut utisak.

Put se proširio, a pored njega se prostirala trava. Pison je zašao za ugao i usporio ispred otvorene kapije, a automobil je zatim škripeći stupio na prilaz sa kvadratićima u vidu prozorskih svetala na velikoj kući. Služavka pored vrata naklonila se dok je Žanet sprovodila Midhata u hodnik. Električne lampe bile su postavljene na zidovima između uramljenih slika, a pored stepeništa koje je vodilo udesno visilo je veliko ogledalo. Kroz otvorena vrata videli su se zidovi krem boje i uglučani crni rub klavira; na drugim vratima iskrasnio je čovek bucmastih obraza, sive kose i u uskom odelu.

„*Bienvenue, bienvenue, Monsieur Kamal.* Frederik Moline. Ja sam vaš domaćin.“

„Dobro več, ja sam Midhat Kamal. Očaran sam što smo se upoznali.“

„Uđite, uđite, *bonjour*, dragi moj, tako mi je drago, tako mi je drago.“

Moline se žustro rukovao sa Midhatom, stavivši jednu svoju šaku preko druge. Midhat je pokušao da imitira taj pokret, ali domaćin mu je već pustio prste i širio ruke u hodniku.

„Molim vas, osećajte se kao kod kuće. Čast nam je što ste nam gost i jedva čekamo da vam pokažemo kako živimo. Molim vas, uđite na aperitiv.“

Salon je bio plave boje sa tapaciranim kaučima oko stola na kom su se nalazili srebrna tacna i četiri kristalne čaše. Staklena vrata otvarala su se ka terasi sa gvozdenim stolom, stolicama i sumornim travnjakom.

„Primećujem da oklevate.“ Doktor Moline zgrabio je materijal pantalona na kolenima dok je sedao. „Ovo nije alkohol. Ovo se zove kordijal. *Sans alcool totallement. S'il vous plaît, Monsieur, asseyez-vous.*“

Midhat je seo na kauč i odmah se osetio iscrpljeno.

Žanet je upitala: „Kada stiže Marijan?“

Pošto su se otac i ćerka našli jedno pored drugog, Midhat je video sličnost. Pogled im je bio direktan. Ali, dok je doktor imao izuzetno jaku vilicu, brada njegove ćerke bila je šiljata, sa blagim udubljenjem. Skinula je šešir, ali kosa na glavi ostala joj je ravna, sem kovrdža tik kod ušiju. Imala je nežne crte lica, a zbog borica ispod očiju izgledala je još lepše. I bila je vitka, ali širokih ramena – ili je

možda to bilo do načina na koji ih je držala, blago pogurena. Midhat je spustio pogled, pritisnuvši palcem dršku hladne čaše.

„Kasnije, draga. Marijan je moja nećaka. Udaje se sledeće nedelje, tako da ćete prisustvovati francuskom venčanju! Svadbe su zapravo ključ jedne kulture. Kada vidite venčanje, shvatite i društvo. Kako ste putovali?“

„Putovanje je bilo dugo. Zbog toga sam umoran. Ovo je izuzetno ukusno.“

„Francuski vam je veoma dobar“, rekla je Žanet.

„Hvala vam. Pohađao sam francusku školu u Konstantinopolju.“

„Dakle, zanimaju me vaši prvi utisci“, rekao je doktor. „Je li vas Žanet sprovela po gradu?“

„Tata, umoran je. Malo smo se provozali po centru.“

„Grad je prelep“, rekao je Midhat.

„Pa, nadam se da vam je ovde ugodno. Monpelje nije velik i pretpostavljam da ćete radije hodati do fakulteta dok je vreme lepo. Ali Pison će vam pomoći prvih nekoliko dana. U ponedeljak *crois qu'il y a une affaire d'inscription*, a onda, znate, *tout va de l'avant*.“

Nekoliko reči koje je izgovorio Midhat nije razumeo. Klimnuo je.

„Zdanje je divno“, rekla je Žanet. „Mislim na fakultet. Nekada je to bio manastir, znate.“

„Ah, *merci*“, rekao je Midhat služavki dok mu je punila čašu iz bokala.

„*Bikfi*, izvinite, taman mi je. Ne, nisam to znao.“

Moline se naslonio, pogleda uperenog ka plafonu. Lice mu je bilo izbrazdano borama, a kosa prošarana sedim, ali telo mu je delovalo gipko. Pojas pantalona bio mu je uzan, a udubljenje širokog mišića butine ocrtavalo se kroz pantalone. Sa rukama na kolenima ponovo se nagnuo unapred, lupivši petama o pod.

„Baš smo uzbuđeni zbog vašeg dolaska. Bojim se da ćemo morati da vam postavimo razna pitanja. Po profesiji sam socijalni antropolog. Postava moga srca protkana je pitanjima.“

Midhat nije razumeo tu poslednju frazu. Ali Moline je stavio vrhove prstiju na grudi, a zbog reči „pitanje“ i „srce“ Midhatovo srce krenulo je ubrzano da kuca osetivši iznenadni strah da Moline možda misli na medicinsku praksu.

„Imam mnogo toga da naučim“, rekao je. „Veoma sam nov.“

„Svakako, svakako. Uvek ima toliko toga da se nauči. Naravno, nismo uvek tako novi.“

„Živite li blizu Jerusalima?“, upitala je Žanet.

U Midhatovom umu i protiv njegove volje zalepršala je jedna od fantazija sa broda, i video je svoju zamišljenu Parižanku izgubljenu u Starom gradu u Jerusallimu. Crvenilo mu se popelo zadnjim delom vrata i rekao je, što je brže mogao, na francuskom:

„Mi smo severno od Jerusalima. Treba nam pet-šest sati do tamo. Ume da bude opasno. Morate da prođete kroz Ain el Haramiju, prolaz između dve planine. Nakon nekih devet sati uveče, tu ima lopova.“

„Ain – kako ono rekoste?“, upitao je doktor Moline.

„Ain el Haramija, *ya'ni*, to znači mesto odakle voda dolazi. Ne znam reč.“

„More?“

„Ne, u zemlji.“

„Reka? Jezero?“

„Ne, u zemlji, dolazi ispod...“

„Bunar? Izvor?“

„Izvor, izvor. Ain el Haramija znači Izvor lopova.“

Oglasilo se zvono, a nekoliko sekundi kasnije u prostoriju je ušla služavka Žoržina.

„*Mademoiselle Marian et Monsieur Paul Richer.*“

„Baš smo o njima pričali“, rekao je Moline. „Midhate, molim vas, upoznajte moju nećaku. Ovo je Marijan.“

Mlada žena kod vrata nosila je zelenu haljinu i zelene cipele. Iza nje je išao čovek crvenih kovrdža kog je Midhat odmah prepoznao kao Gorena, kapetana parobroda.

„*Bonsoir, Capitaine*“, rekao je.

Žanet se naglo okrenula dok je riđokosi čovek odgovarao: „*Bonsoir.*“ Uzvratio je Midhatu klimnuvši glavom i pružio mu ruku. „Ja sam Pol Riše. Zadovoljstvo mi je.“

„Zdravo“, rekla je Marijan.

„Marijan je naša buduća mlada“, rekao je doktor Moline.

Dok su ostali sedali, Midhat je zurio u grubo lice čoveka kog je znao kao kapetana Gorena. Osetio se grozničavo. Služavka je poslužila nove čaše kordijala, a umor mu je nadolazio u talasima; odagnao bi ga tako što bi pomerio nogu, ruku, stopalo, šta god, samo da bi ostao u sadašnjosti, tu, na kauču, u tom plavom salonu.

„Draga Marijan, ne mogu da poverujem da je tako blizu“, rekla je Žanet.

„Ovo je naš mladi gost sa Bliskog istoka“, rekao je doktor. „Mesje Kamal, koji je došao kako bi studirao medicinu na Univerzitetu. Zapravo, tek što je stigao. Pretpostavljamo da se trenutno oseća pomalo *désorienté.*“

„Tata.“

„*Vraiment!*“, rekao je čovek koji jeste ili nije bio kapetan Goren. „Odakle ste?“

„Iz Nablusa, grada severno od Jerusalima, južno od Damaska.“

„Veličanstveno.“

„Postaće doktor“, rekla je Žanet.

Midhat se iskrenuo gornjim delom tela. U tom položaju bio je budniji. A tako je isto mogao i da ponovo pogleda čoveka u lice.

Dok ga je tako posmatrao, u njemu je očvrtnulo ubeđenje da to, na kraju krajeva, ipak nije kapetan Goren. Ti riđi brkovi nisu mu bili poznati, niti suncem

opaljeni obrazi. Bio je to neznanac, po imenu Pol Riše, a uzevši u obzir osmeh na njegovim usnama, bilo mu je jasno da ga Midhat proučava. Kad je shvatio to, osetio je udarac snažan kao i onda kada je načinio prvu grešku, te ga je ophrvala gorka nelagoda.

„Gospodine Midhate“, rekla je Žanet, „mora da ste veoma umorni. Da li biste radije da odete u krevet? Žoržina, gospodin Midhat bi možda hteo da vidi gde mu je soba? Deluje – mora da je veoma umoran od puta.“

I tako, nešto malo pre sedam sati uveče, 20. oktobra 1914. godine, Midhat Kamal sproveden je u sobu na uglu sprata kuće Molineovih u Monpeljeu. Sa prozora se pružao pogled na mračno dvorište na čijem kraju se nalazilo veliko drvo. Zidovi sobe imali su žute pruge, a preko puta kreveta, pored kamina, drvena stolica nalazila se ispred stola sa vazom ljiljana sa kojih je na uglačanu površinu padao žuti prah. Sanduk mu je stajao uspravno pored garderobera. Skinuo je cipele i legao.

Ispružen na leđima, ponovo je pomislio na neznanca u prizemlju po imenu Pol Riše i pokušao da zamisli kapetana. Riđe kovrdže, useci na obrazima. Ostatak mu je bilo teže da zamisli. Osećao je ljuljanje mora, a prizori tog dana usekli su mu se u kapke: francuska obala tog jutra, iskršava iza udaljenog plavetnila; putnici koji ostavljaju doručak kako bi se skupili kod prozora; marseljska luka, zvuk spuštanja brodskih stepenica na obalu, automobili, zvižduci; Žanet koja mu prilazi ispružene ruke; grad kroz prozor automobila, smrkavanje; kordijal, salon, spavaća soba, plafon. Shvatio je da su mu oči zatvorene i otvorio ih je.

Sve boje su iščezle. Ležao je postrance, a pod pored prozora bio je ogrnut mesečinom. U mraku je soba bila velika i meka. San bi dolazio pa odlazio. Uspravio se; prošla ga je jeza. Skinuo je sako i pantalone, otkopčao košulju. A potom šapat, dobovanje – ne ljudi, već zvuk dva predmeta koja se mimoilaze. Zurio je u vrata i posmatrao kako se otvaraju od promaje koja je naišla. Reza nije bila dobro upala.

Na nogama, pritisnuo je kvaku i vrata su se bešumno otvorila na šarkama. Iza njih se nalazio hodnik na spratu. Siv i prazan. Nije bilo promaje, iako je vazduh bio malo hladniji. Ivica tepiha koji je prekrivao stepenice ležala je na vrhu blago savijena. Iznad njega ograda stepeništa se spuštala. A u krajnjem uglu sa druge strane hodnika, gde je tmina bila još dublja, pored zatvorenih vrata, stajala je lampa.

Povukao se. Pritiskao je vrata dok nije čuo da su se zatvorila i uvukao se pod hladne čaršave. Zatvorio je oči uperene u tamni plafon. Uskoro je posteljina bila topla poput njegove kože i mogao je zamisliti da je ponovo u Nablusu. Sustiglo ga je sećanje, kada je jednom prilikom sa nekih četrnaest godina mesečario. Probudio se usred treperavog poziva na molitvu i našao se u krevetu pored svoje babe, svoje bake, sa njenom rukom oko svog struka. Zbunjen, stideći se, pokušao je da se uspravi i spustio se stopalom na hladnu pločicu – sve dok se baka nije ispružila i dodirнула mu kosu. *Pričao si*, rekla mu je. *Habibi, ne brini, habibi, vrati se da spavaš.*